

folosit materii prime locale sau aduse din altă parte. Pe baza analizelor datelor oferite de alte zone de minereu se pot compara apoi rezultatele și se trag concluzii. În cazul obiectelor de fier dacă se folosește și metoda spectrografică, se pot chiar face aprecieri asupra timpului când au fost realizate și rețeta folosită.

Colegii de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei au prezentat câteva analize chimice foarte interesante realizate de Institutul de Cercetări Pedagogice pentru așezările de la Iclod și Parța. S-au analizat probe de pământ, urmărindu-se cu atenție concentrația de fosfor, potasiu și calciu din sol. S-a observat că în zonele locuite concentrația acestor elemente este de aproximativ cinci ori mai mare decât în zonele sterile din punct de vedere arheologic. Rezultatele obținute indică deci posibilitatea folosirii acestor metode chimice pentru identificarea unor complexe de locuire într-un perimetru.

La masa rotundă, la care ne referim, am prezentat rezultatele obținute de Institutul de Istorie și arheologie „A. D. Xenopol”, în colaborare cu Facultatea de Fizică a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (prof. dr. C. Păpușoiu), prin analiza unor probe arheomagnetice prelevate din situri arheologice din Moldova. Am subliniat cu acest prilej posibilitățile oferite de metoda arheomagnetică pentru datarea siturilor arheologice și necesitatea extinderii acestor analize pentru un număr cât mai mare de obiective, în vederea realizării scării arheomagnetice pentru România.

Cea de a doua masă rotundă la care am participat a avut ca subiect „Informatica și arheologia”. Ca și în anul precedent, am participat la discuții matematicieni, informaticieni și arheologi. Toți au fost animați de dorința de a utiliza rezultatele cele mai noi ale matematicii în interpretarea materialelor arheologice. În utilizarea calculatoarelor la prelucrarea datelor și, în mod special, de realizarea unui limbaj comun între matematicieni, informaticieni și arheologi. Pe baza materialelor prezentate și a discuțiilor care au avut loc putem preciza că până în momentul de față în țară la noi există trei categorii de date arheologice prelucrate pe calculator.

Prima categorie este cea a materialului arheologic provenit dintr-o singură stațiune. Aici colegii dr. Gh. Lazarovici și Zoia Kalmar, de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei, au prezentat rezultatele obținute prin prelucrarea materialelor arheologice din stațiunile Parța, Iclod și Piatra Ilșovei. S-a pornit cu alcătuirea unor chestionare pentru stațiuni arheologice, a unor coduri de descriere a ceramicii și a altor elemente de bază, care au fost apoi combinate cu fișa analitică de evidență (propusă de Centrul de calcul al C.C.E.S. București). Datele au fost introduse pe calculator la Liceul de Informatică din Cluj-Napoca de către elevii de la cercul „Arheologia și informatica”, sub supravegherea cadrelor didactice și coordonați de specialiștii de la Centrul Teritorial de Calcul. Rezultatele obținute prin prelucrarea pe calculator sînt interesante și arheologii consideră că ele oglindesc realități sesizate și în situația arheologică și stratigrafică: intensitatea locuirii; gradul de dezvoltare la un anumit moment, corelat cu categoriile ceramice; influențe exterioare; imixtiunea unor grupuri străine ce determină schimbări pe toate planurile etc. În cazul necropolei de la Iclod prelucrarea codificată

a recipientelor și a caracteristicilor lor oferă specialiștilor chiar mai multe posibilități de interpretare a situației.

În ultimă instanță colegii clujeni doresc să realizeze o bancă arheologică de date, care să cuprindă două categorii de elemente: *cunoștințele* (oferite de bibliografia arheologică) și *datele* (oferite de cercetarea propriu-zisă). La realizarea bazei de date s-a pornit de la tezaurul de cuvinte și fișa analitică de evidență. Se preconizează un program general de prelucrare statistică pe toate timpurile de descriere, obiecte, culturi, faze, localități.

Cea de a doua categorie de materiale arheologice prelucrate cu calculatorul se referă la cele deținute de muzee și alte categorii de deținători. De la Centrul de Calcul al C.C.E.S. București, arheolog analist Irina Oberlander-Tirnovcanu și programator Ecaterina Geber au prezentat rezultatele obținute în cadrul D.E.P.C.N. în acest domeniu. Scopul alcătuirii fișelor analitice de evidență și a prelucrării lor automate a fost realizarea unei bănci naționale de date, care să cuprindă elementele principale de descriere ale obiectelor atât din punct de vedere științific, cât și administrativ. Până acum au fost introduse pentru arheologie peste 33 000 de obiecte. La baza prelucrării fișelor a stat pachetul de programe MISTRAL, la care s-au adăugat unele programe scrise de specialiștii centrului pentru necesitățile sistemului. Rezultatele obținute prin acest gen de prelucrare sînt utile atât din punct de vedere administrativ (realizarea unor statistici, situații etc.), cât și din punct de vedere științific (cataloge de obiecte etc.). S-au prezentat, de asemenea, și unele greutăți survenite în prelucrarea bunurilor de patrimoniu, determinate de numărul mare de date introduse și posibilitățile relativ reduse de prelucrare oferite de pachetul de programe MISTRAL.

Ultima categorie de date arheologice prelucrate pe calculator este a datelor bibliografice. În acest domeniu preocuparea ne aparține nouă. Am prezentat la masa rotundă de la Cluj-Napoca sistemul de prelucrare automată a datelor bibliografice în arheologie, la care lucrăm deja din 1981 și care este realizat în colaborare cu Centrul de Perfecționare a Cadrelor în Informatică, Calcul Electronic și Consultanță. (I. Costescu). Până în momentul de față s-au introdus pe calculator prin codificarea indexată integral revistele SCIV (A), Arheologia Moldovei și parțial Materiale și Cercetări Arheologice (vol. I-VII), adică 1 721 de fișe. În afara celor menționate am făcut de asemenea referiri la realizările obținute în prelucrarea pe calculator a datelor arheologice în Cehoslovacia, unde am efectuat un stagiu de documentare în anul 1985.

Din cele prezentate se vede că în momentul de față există trei categorii de bănci de date cu caracter arheologic. Rămâne ca o preocupare de viitor studierea posibilității realizării unui liant a acestor bănci de date și a extinderii lor. Tot ca o preocupare de viitor rămîne deocamdată și extinderea sistemului de prelucrare automată a datelor bibliografice pentru toate unitățile de profil (muzee și institute).

Sperăm că la viitoarea întrunire de la Cluj-Napoca vor participa mai mulți specialiști interesați de aplicarea informaticii în arheologie și în cultură în general, care vor lărgi orizontul și posibilitățile existente de aplicare.

CORNELIA-MAGDA MANTU

AL XI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE PRE- ȘI PROTOISTORIE (MAINZ, 30 AUGUST - 5 SEPTEMBRIE 1987)

Al XI-lea Congres internațional de pre- și protoistorie al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice (UISPP), membră a Consiliului internațional de filosofie și științe umane (CIPSH) din cadrul UNESCO-ului, a avut loc între 31 august și 5 septembrie 1987 la Mainz, capitala Land-ului Rheinland-Pfalz, avînd ca președinte pe prof. dr. dr. h.c. Kurt Böhner și secretar general pe dr. Konrad Weidemann, director general al Muzeului Central Romano-German, instituție cu funcție de institut, remarcabilă atât prin colecțiile sale muzeale, cât și printr-o foarte bogată și variată activitate editorială.

Congresul acesta, proiectat inițial pentru 1986 la Southampton și Londra, avînd ca președinte pe prof. dr. J. D. Evans

(Londra) și ca secretar general pe prof. dr. P. J. Ucko (Southampton), din cauza dificultăților create prin măsurile luate de a exclude de la acest Congres prezența specialiștilor din sudul Africii și Namibiei, datorită politicii de *apartheid* din aceste țări, nu a mai putut avea loc în Anglia, organizîndu-se în schimb acolo în acel an un Congres mondial de arheologie, fără participarea specialiștilor din Africa de Sud și Namibia. De menționat, că tematica proiectatului Congres internațional de pre- și protoistorie de la Southampton și Londra a fost discutată și definitivată cu prilejul reuniunii Consiliului Permanent al UISPP, organizată în septembrie 1984 la București rești, prin străduințele regretatului acad. Emil Condurachi

(a se vedea „Arheologia Moldovei”, XI, 1987, p. 286—287).

La Congresul de la Mainz au luat parte circa 1 000 specialiști din 51 țări ale globului, inclusiv din sudul Africii. În ceea ce privește țările socialiste, cei mai numeroși reprezentanți au fost din Polonia și Cehoslovacia, circa 17 din fiecare din aceste țări, au urmat apoi aceia din România, Ungaria, Iugoslavia, Republica Democrată Germană și Uniunea Sovietică. O impresie deosebită a produs-o delegația Chinei, din patru membri, în frunte cu prof. dr. Yan Wenming, de la Universitatea din Beijing, cu care am avut o întrevvedere, intruelt cu zece ani în urmă am ținut o conferință, despre cultura Cucuteni la Institutul de Arheologie din Beijing, cu prilejul unei vizite oficiale de o lună în China, efectuată împreună cu dr. Sebastian Morintz de la Institutul de Arheologie din București.

Din România la acest Congres au participat șapte arheologi, dintre care șase din Iași și unul de la Piatra Neamț respectiv trei în cadrul schimburilor dintre Universitățile din Iași și Freiburg i. Br. (prof. dr. Mircea Petrescu-Dimbovița, dr. Silvia Teodor și dr. Silviu Sanie), unul ca bursier DAAD (dr. Ion Ioniță) și trei cu mijloace financiare proprii (dr. Dan Gh. Teodor, dr. Virgil Mihăilescu-Bîrliba și Marius Alexianu).

Taxa de înscriere la Congres a fost mult mai redusă (50 D. M.), în comparație cu acelea percepute la cel de al X-lea Congres internațional de pre- și protoistorie din 1981 de la Ciudad de Mexico (150 dolari) sau la Congresul mondial de arheologie din 1986 de la Southampton și Londra (200 lire sterline). De menționat că, odată cu achitarea taxei respective, participanților li s-au oferit de organizatori lucrări de arheologie în valoare de cel puțin 200 D. M., precum și invitații la două reuniuni amicale, dintre care una la Muzeul Land-ului din Mainz și alta la Muzeul Central Romano-German din aceeași localitate. De asemenea, pentru Congres s-au organizat o expoziție de carte arheologică de către Editura dr. Rudolf Habelt din Bonn și o expoziție de care cu patru roți din Hallstatt, ambele la Muzeul Central Romano-German, precum și alte două expoziții la Muzeul Land-ului din Mainz, dintre care una cu tema „Tezaur preistorice din depozitul Muzeului Land-ului din Mainz” și o alta, internațională, intitulată „Pictura etruscă în descelen secolului al XIX-lea”, prezentată anterior la Köln (17 ianuarie—5 aprilie 1987), în colaborare cu Institutul arheologic german din Roma, Muzeul Vaticanului și Superintendența arheologică pentru Etruria meridională. În ceea ce privește această din urmă expoziție, desenele efectuate în secolul trecut, pe hirtie transparentă după picturile etrusce din mormintele cu camere din Tarquinia, Chiusi și Vulci, precum și din alte locuri, de Carlo Ruspi, Gregorio Mariani, Giuseppe Angelelli și Louis Schulz, pentru o vreme fiind nu exista fotografia, sînt singurele mărturii pentru piesele pierdute sau în parte distruse.

Lucrările Congresului s-au desfășurat în plen, ca și ședințele Comitetului Executiv și ale Consiliului Permanent ale UISPP, precum și ale Adunării Generale a Congresului, în sălile Palatului Electoratului (Kurfürstliche Schloss), în stil Renaissance, în care se află și Muzeul Central Romano-German, iar comunicările, pe secții, s-au susținut și, dezbătut în mai multe clădiri ale marelui și modernului complex al Universității Johannes Gutenberg, inaugurat în 1946.

Deschiderea Congresului a avut loc în dimineața zilei de 31 august în sala mare a Palatului Electoratului. După cuvîntul de deschidere, rostit de prof. dr. Jacques Nequin (Gent), secretar general al UISPP-ului, au salutat Congresul dr. Bernhard Vogel, ministru președinte al Land-ului Rheinland-Pfalz, prof. dr. Klaus Beyermann, rectorul Universității Johannes Gutenberg, Hermann-Harlmüt Weyel, primarul orașului Mainz și prof. dr. dr. h. c. Kurt Böhner, președintele UISPP-ului și al Congresului.

Înainte însă de a începe Congresul, 50 tineri și studenți au demonstrat la intrare contra participării la Congres a specialiștilor din sudul Africii, transmitînd un protest scris în acest sens. De altfel, și la încheierea ședinței în plen, cu conferințe generale din această dimineață, doi studenți au protestat, în limbile franceză și germană, contra politicii de *apartheid* din Africa de Sud și Namibia. Cei care au luat însă cuvîntul la ședința de deschidere, cu toate că au condamnat politica de *apartheid* din regiunea respectivă a Africii, au subliniat că lupta împotriva *apartheid*-ului nu trebuie să afec-

teze libertatea științei, așa cum au susținut și organizatorii acestui Congres, după care orice formă de discriminare constituie negarea oricărei cooperări, Congresul fiind al oamenilor de știință și nu al delegațiilor de stat. De altfel, la Congresul de la Mainz au participat nouă învățați din Africa de Sud, iar prima conferință generală a fost susținută de prof. dr. Phillip V. Tobias, un reputat specialist de la Universitatea din Johannesburg.

Din punct de vedere tematic, spre deosebire de celelalte mari congrese internaționale de acest fel, la care am participat (Roma, 1962; Praga, 1966; Belgrad, 1971; Nisa, 1976 și Ciudad de Mexico, 1981), la cel din Mainz s-au separat conferințele generale, susținute două zile în plen în marea sală a Palatului Electoratului, de comunicările obișnuite dezbătute două zile și jumătate în diferite încăperi ale Universității. În timpul Congresului, după trei zile de dezbateri, au avut loc zece excursii la diferite situri arheologice, respectiv în zona cu resturi paleolitice din bazinul Neuwied, la mina și *oppidum*-ul celtic de la Donnersberg, la fortificația din epoca fierului și *oppidum*-ul celtic de la Altkönig și Heidetranke, la fortificațiile din epoca celtică și evul mediu timpuriu, precum și la o mănăstire din sec. XI, de la Bad Dürkheim, Deidesheim și Limburg, la fortificațiile preistorice și din Evul Mediu timpuriu și orașele medievale de la Glauberg și Büdingen, la mănăstirea, fortificația și biserica din sec. IX de la Lorsch, Weinheim și Michelstadt ș.a. La acestea se adaugă vizite la catedralele medievale din sec. XI și XII de la Worms și Speyer, cu morminte imperiale și muzee arheologice, precum și la monumentele din epocile romană și medievală și muzeele din Mainz.

Conferințele generale, în număr de zece, au avut următoarele teme: omul și habitatul pre- și protoistoric din Africa (Phillip Tobias, Johannesburg și John Desmond Clark, Berkeley), habitate pre- și protoistorice din America de nord-vest (Raimond Thompson, Tucson), America de nord-est (Bruce Smith, Washington), America Centrală (Christine Niederberger, Mexico), regiunea Anzilor (Duccio Bonavia, Lima) și Țările de jos ale Americii de Sud (J. Scott Raymond, Calgary) habitate pre- și protoistorice din Extremul Orient (Yan Wenming, Beijing), Asia de sud (Bal Krishen Thapar, New Delhi), și Orientul Apropiat (James Mellaart, London), precum și Corsica calcolitică—sfîrșitul unui mit (Gabriel Camps, Aix-en-Provence). În aceste conferințe generale, însoțite de bogate proiectii și neurmă de discuții, prin care s-a putut cunoaște stadiul cercetărilor de pre- și protoistorie din continentele respective, un loc aparte l-au ocupat procesul de antropogenză din Africa, începuturile și evoluția cultivării plantelor și creșterii vitelor în America, neoliticul și calcoliticul din China și India, revoluția neolitică din Orientul Apropiat, statuile menhir și construcțiile ciclopice (*torre*) cu scop de apărare, dar și de cult, din Corsica.

În ceea ce privește comunicările, în număr de peste 500, ele au fost repartizate în următoarele zece secții cu subsecții: 1) Paleoliticul în Europa, cu două subsecții: a) Paleoliticul inferior și mijlociu și b) Paleoliticul superior, final și Mezoliticul; 2) Neoliticul și calcoliticul în Europa, cu trei subsecții: a) Conferințe generale, b) Neoliticul vechi și mijlociu și c) Neoliticul final și Calcoliticul; 3) Epoca bronzului în Europa cu două subsecții: a) Epoca bronzului vechi și mijlociu și b) Epoca bronzului final; 4) Epoca fierului în Europa, cu două subsecții: a) Epoca fierului vechi și b) Epoca celților; 5) Evul Mediu în Europa, cu două subsecții: a) Epoca romană și Evul Mediu și b) Evul Mediu; 6) Paleoliticul, Neoliticul, Calcoliticul, Epoca bronzului, a fierului și Evul Mediu în Asia; 7) Civilizațiile pre- și protoistorice în Africa; 8) Civilizațiile pre- și protoistorice în America Centrală și în America Latină; 9) Metodele științifice în arheologie, cu două subsecții: a) Omul preistoric și mediul său (climat, regiune, faună, floră) și b) Metoda analitică și banc de date, statistică, matematică, datare prin fizică, prospecțiune, muzologie și 10) Metodologia și istoria cercetării.

Arheologii români au prezentat următoarele șapte comunicări, în diferite secții și subsecții:

1) Unele probleme ale civilizației Cucuteni în lumina cercetărilor interdisciplinare, în care, după un scurt istoric al cercetărilor de acest fel cu privire la cultura Cucuteni, s-au

prezentat unele date mai importante, obținute în ultima vreme, de ordin tehnologic, paleoantropologic, paleozoologic, paleobotanic, etnoarheologic și lingvistic relativ la această cultură (Mircea Petrescu-Dimbovița);

2) Considerații asupra metalurgiei fierului în epoca La Tène la est de Carpați, în care s-au discutat probleme relativ la prelucrarea minereului de fier și a lingourilor în ateliere meșteșugărești specializate, atestate în așezări geto-dacice din sec. IV-I î.e.n. pe teritoriul Moldovei (Silvia Teodor);

3) Considerații asupra surselor arheologice privind religia geto-dacilor, evidențindu-se contribuția acestora, ca și a unor scene de pe Columna Traiană, la cunoașterea cultelor și credințelor geto-dacice (Silviu Sanie);

4) Cimitirul dac de la Văleni (sec. II—III). Cronologie, rituri funerare și de port, în care s-a făcut o sinteză cu privire la cea mai mare necropolă dacă cunoscută până acum, stabilindu-se etapele cronologice și obiceiurile funerare practicate de dacii liberi (I. Ioniță și Vasile Ursachi);

5) Răspândirea amforelor cu inscripții în așezările dacice la est de Carpați, conținând toate informațiile asupra amforelor romane cu inscripții din sec. II—III din Moldova (Marius Alexianu);

6) Fibulele din epoca romană-bizantină (sec. V—VII) din spațiul carpato-dunăreano-pontic, în care s-au discutat originea, tipologia și cronologia acestor obiecte de certă origine bizantină, subliniindu-se că asemenea piese vestimentare au fost create în centrele meșteșugărești ale Imperiului (inclusiv la nordul Dunării), fiind purtate exclusiv de populația romană, prezența lor în spațiul carpato-dunăreano-pontic în număr foarte mare și în numeroase variante constituind o dovadă eloquentă a continuității populației autohtone, precum și a legăturilor acesteia cu civilizația bizantină (Dan Gh. Teodor);

7) Moneda și datarea complexelor arheologice, în care se menționează că nu în toate cazurile descoperirile monetare din situri pot constitui jaloane sigure pentru cronologia absolută a acestora, deoarece pentru contribuția lor la o asemenea cronologie trebuie avut în vedere pe de o parte specificul circulației monetare și al tezaurului, iar pe de altă reconsiderarea în unele cazuri a cronologiei monedelor respective (Virgil Mihăilescu-Birliba).

În afară de aceste șapte comunicări a mai fost citită încă una, în lipsa autoarei, în care s-au prezentat noile descoperiri de ateliere de olărie din sec. IV—V î.e.n., precum și clasificarea lor (Mariana Marcu). De asemenea, cu acordul organizatorilor Congresului, au fost predale pentru a fi incluse în Actele Congresului, următoarele patru comunicări ale arheologilor români, care n-au putut participa: Gravettianul la est de Carpați (Vasile Chirică); Culturile de la Cernavodă și relațiile lor (Petre Roman); Coifurile de bronz din Transilvania în Hallstatt A și B (Mircea Rușu) și Noi considerații asupra La Tène-ului din nord-vestul României pe baza descoperirilor de la Pișcoi (Ioan Nemeți).

În ceea ce privește comunicările participanților din alte țări, cum este și firesc pentru o manifestare științifică de o asemenea amploare, nu ne putem referi decât la unele din problemele puse de acestea în diferite subsecții, la dezbaterile cărora au putut fi prezenți membrii delegației române.

Astfel, la subsecția „Neoliticul final și Calcoliticul” (20), prezidată de Christian Strahm (Freiburg i. Br.) și Mircea Petrescu-Dimbovița (Iași), din cadrul secției „Neoliticul și Calcoliticul Europei” (2), s-au susținut comunicări relativ la anumite aspecte ale acestor epoci din vestul, centrul, sudul și sud-estul Europei. În ceea ce privește vestul Europei, s-au prezentat rezultatele cercetărilor cu privire la structura incintei de înălțime (Minovin 3) din Neoliticul final din Provence (Henriette Camps-Faber, Aix-en-Provence), precum și indeosebi la perioada de tranziție de la Neolitic la epoca bronzului din sud-vestul Franței, reliefându-se pe de o parte mutațiile mari de ordin economic și social, reflectate în ceramică și metalurgie, iar pe de altă legăturile cu Peninsula Iberică, centrul Europei, Egeea și Orientul Apropiat (Julia Roussot-Larroque, Bordeaux). În comunicările, mai numeroase, privind centrul Europei, s-au pus în discuție un nou facies al ceramicii din Saxonia Inferioară, caracterizat prin elemente de tradiție Lengyel și de tip *Trichterbecherkultur* (Reinhard Maier, Hannover), problematica locuirii neolitice în sudul Moraviei,

respectiv în spațiul Breslav (Katerina Geislerová și Ivo Rakovsky, Brno), considerațiile ecologice cu privire indeosebi la așezările culturii Tiszapolgár (György Goldman, Békéscsaba), cultura epocii de aramă Hunyadi (cunoscută anterior și sub denumirea Hódmezővásárhely — Hunyadi-halom), care se interpenetrează între culturile Bodrogkerszlúr și Baden (Pál Patay, Budapest), faza Rzeszów a culturii Malice din zona subcarpatică, considerată contemporană cu Cucuteni A₁, Tripolie B₂ și Tiszapolgár (Slavonir Kadrow, Rzeszów), particularitățile zonelor de locuire de la sfârșitul Eneoliticului din sud-estul Poloniei (Jan Machnik, Kraków), precum și schimbările în Neoliticul târziu din sud-estul Poloniei, incluzându-se, pe stațiuni și cronologic, procentul pieselor din silex și piatră (Sarunas Milisauskas, Buffalo, în colaborare cu J. Krak). În comunicările mai puțin numeroase privind sudul Europei s-au dezbătut procesul cultural Monte Claro din Calcoliticul Sardiniei, cu paralelisme în sudul Franței și Corsica (Edita Castaldi, Urbino), dinamica istorică și socio-economică a Neoliticului sicilian în lumina descoperirilor recente (Sebastiano Tusa, Palermo), precum și rezultatele cercetărilor paleoantropologice privitoare la resturile de schelete umane din epoca aramei de la Trentino din Alpii Orientali ai Italiei (Cleto Corrain, Padova). Privitor la sud-estul Europei, s-au scos în evidență schimbările mari, reflectate în așezările și locuințele din Neoliticul târziu și Eneoliticul timpuriu din Iugoslavia, ca și din Pannonia, Moravia și Balcanii Centrali, ca rezultat al transformărilor climatice și sociale (Bogdan Brukner, Novi Sad).

La subsecția „Epoca bronzului timpuriu și mijlociu” (3a), sub președinția lui G. Fogan (Dublin), M. Primas (Zürich) și W. Torbrügge (Regensburg), din cadrul secției „Epoca bronzului în Europa” (3), a prezentat interes comunicarea privitoare la interpretarea depozitelor orizontului Koszider, cu care prilej autoarea s-a referit la periodizarea seriilor de depozite de bronzuri din Ungaria, din Bronzul timpuriu și până în Hallstatt-ul timpuriu inclusiv, scoțind în evidență semnificația depozitelor de tip Koszider, corespunzătoare orizontului B III b din clasificarea sa, precum și legăturile dintre depozitele din această serie, din spațiul dintre Carpați și Dunăre, și așezările contemporane cu ele (Amalia Mozsolics, Budapest). De asemenea, tot de la această subsecție, mai pot fi menționate comunicările relativ la o necropolă din Bronzul mijlociu a culturii Vajta din Ungaria (Ildiko Poroszlai, Százhalombatta) și mineritul aramei din sudul Poloniei în epoca bronzului (Marek Gedl, Krakow). La acestea se adaugă altele de la subsecția „Epoca bronzului final” (3b), prezidată de Martin Almagro-Gorbea (Madrid), Wolfgang Kimmig (Tübingen) și Peter Schauer (Mainz), dintre care cităm celea privitoare la industria bronzului la Danărea Mijlocie (Măria Novolna, Bratislava), cronologia cazanului turnat din bronz de la Wintzlar din Saxonia Inferioară (Olaf Höckmann, Mainz) și elemente din răsăritul mediteranean în Bronzul final al Peninsulei Iberice (Martin Almagro-Gorbea, Madrid).

La subsecția „Epoca celților” (4b), condusă de F. Maier (Frankfurt a. M.) și W. Schaaff (Mainz), din cadrul secției „Epoca fierului în Europa” (4), s-au pus în discuție civilizația celțică și altele contemporane cu ea, pe baza noilor cercetări din oppida, așezări deschise, sanctuare și necropole, aducându-se contribuții relativ la obiceiuri și substrat religios din unele așezări de pe teritoriul Poloniei (immormintări de clinii și de alte animale în cadrul sau în preajma locuințelor (T. Makiewicz, Poznań), înălțime frecvent și în Dacia, în special în nordul Moldovei, în sec. IV î.e.n. — I î.e.n. De asemenea, din comunicările privitoare la celți (Karl Motykova, Praha; Bohuslav Novotný, Bratislava și Zenon Woźniack, Kraków) a reieșit legătura cu unele descoperiri celțice de pe teritoriul Moldovei. În afară de aceasta, analogii pentru celții din Transilvania au prezentat și unele piese menționate în comunicarea privitoare la mormintele cu car din La Tène-ul II din Ardenii belgieni (Anne Cahen-Delafaye, Bruxelles).

La subsecția „Epoca romană și Evul Mediu” (5a), condusă de H. W. Böhme (Mainz), T. Kolnik (Nitra-Hrad), B. Krüger (Berlin), H. Roth (Marburg), M. Schulze-Dörrlam (Mainz) și B. Stjernquist (Lund) din cadrul secției „Evul Mediu în Europa”, a reținut atenția comunicarea asupra cronologiei și importanței economice, militare și politice a stațiunilor romane din Pannonia de nord, situate în afara limes*

ului roman (T. Kolnik, Nitra-Hrad). De asemenea, a prezentat interes și comuni. area în care s-a pus în discuție o importantă grupă de descoperiri din sec. III-IV e.n., din Volynia, aparținând goșilor, în care s-a încercat să se sesizeze unele elemente sarmatice (A. Kokowski, Lublin), precum și o alta, bazată pe o cercetare interdisciplinară îndelungată, efectuată în regiunea de coastă a Saxoniei Inferioare, privind dinamica așezărilor în epoca romană (P. Schmid, Wilhelmshaven). O impresie deosebită a produs-o și comunicarea privind conexiunea dintre metrologia romană, arabă și vikingă din Gotlanda, în care autorul, bazat pe analiza cu ajutorul computerului, a pus în discuție noi puncte de vedere (F. Hershend, Uppsala). Tot la această subsecție a fost susținută de Heide Margarete Essen-Baur (Kronberg), comunicarea intitulată „Replica la ipoteza lui Kurt Horedt (Anthropos 79, 1984) potrivit căreia între scrierea pictografică de la Gallehus Horn A și scrierea Rongo-Rongo din Insula Paștelui ar fi o legătură causală”. Autoarea comunicării nu a fost de acord cu teza lui K. Horedt (München), după care asemănările dintre scrierea pictografică de pe cele două piese de aur, astăzi dispărute, de la Gallehus Horn (inceputul sec. V î.e.n.), din nordul Schleswig-ului, descoperite în 1639 (A) și 1734 (B) și aceea de pe tăblițele de lemn din Insula Paștelui (Kohau Rongo-Rongo) ar justifica, împreună cu statuetele din piatră cu trăsături europoide din sec. XI din Insula Paștelui, prezența germanilor nordici în această insulă în intervalul dintre sec. V și XI. Aceștia s-ar fi deplasat aici, după K. Horedt, din nordul Germaniei, trecând, peste Islanda și Groenlanda, în America de Nord și apoi de-a lungul coastei plină în Marea Caraibilor, de unde s-au îndreptat spre Columbia și de aici au ajuns în Insula Paștelui. Din cele spuse de autoarea comunicării și la discuții de alții, a rezultat pe de o parte că ipoteza lui K. Horedt este greu de admis, întrucât este prea mare diferența în timp între scrierea criptografică Gallehus Horn și aceea din Insula Paștelui, iar pe de alta, lipsește pe tăblițele de lemn din Insula Paștelui scrierea runică, care este prezentă pe unul din exemplarele cu scriere criptografică de la Gallehus Horn. La aceste comunicări se adaugă altele referitoare la cronologia, structura social-economică și densitatea așezărilor romane din centrul și vestul Europei, raporturile dintre lumea romană și unele populații migratoare, caracterul locuirii autohtone în diferite regiuni ale Europei, structura necropolelor aparținând autohtonilor sau unor grupuri de migratori (gepizi, avari), influențele culturilor romane trzii, bizantine și medievale.

În fine, în comunicările de la secția „Metodologia și istoria cercetării” (10), de sub președinția lui B. Chropovský (Nitra-Hrad) și H. G. Frenz (Mainz), s-au prezentat progresele realizate în domeniul îmbunătățirii metodologiei de cercetare, ca și noile direcții din care poate fi apreciată cercetarea arheologică. În acest context s-au dezbătut diferite aspecte ale posibilităților pe care le are arheologia de a rezolva problema apartenenței etnice a unor vestigii (J. Kmiecinski, Łódź) sau cum pot fi clasificate produsele de debitaj în vederea înregistrării alt mai rapide (S. Simone, Monaco). Ca un corolar s-a impus argumentația, potrivit căreia arheologia nu mai poate fi considerată astăzi o știință auxiliară a istoriei, ci ca făcând parte din această știință, cu care alcătuiește o strinsă unitate (B. Chropovský, Nitra-Hrad).

La conferințele generale din plen și comunicările din cele zece secții cu subsecții, se adaugă conferințele și comunicările din următoarele 12 coloecvii, organizate în cadrul a 11 comisii ale UISPP: 1) Tehnici fizice și chimice de datare în preistorie; 2) Măsurarea datelor și metodelor matematice în arheologie; 3) Cele mai vechi industrii și cei mai vechi hominizi în Africa; 4) Sangoan și originea lui *Homo sapiens*; 5) Structurarea Magdalenianului; 6) Rinul și Dunărea în Paleoliticul superior final; 7) Arta Paleoliticului pe plachete; 8) Popularea Americii; 9) Orientul Apropiat, Italia veche și Scandinavia în epoca bronzului. Relații culturale între țările Lumii Vechi în epoca bronzului; 10) *Oppida* și urbanizarea în Europa temperată; 11) Legături culturale în istoria așezărilor din Europa după căderea Imperiului roman și 12) Industria osului puțin elaborată.

Cu prilejul acestui congres au avut loc și două ședințe ale Comitetului Executiv și alte două ale Consiliului Permanent

al UISPP în zilele de 30 august și 5 septembrie în Palatul Electoralului. Ca membru, din partea României, în Consiliul Permanent al UISPP, am participat la cele două ședințe ale acestui Consiliu.

În prima din aceste ședințe, de la 30 august, după ce s-a păstrat un moment de reculegere în amintirea membrilor care au decedat în ultima vreme, printre care se număra și acad. Em. Condurachi din România, a urmat raportul Secretarului general, prof. J. Nenquin, privitor la activitatea febrilă desfășurată după reuniunea Consiliului Permanent de la București din 1984, justificându-se acțiunile întreprinse, conform statutelor UISPP, care s-au soldat cu rezultate, ca cel de al XI-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice să aibă loc în 1987 la Mainz și nu în 1986 la Southampton și Londra, cum se hotărâse inițial, ca urmare a măsurilor luate de organizatorii englezi de a nu accepta la Congres specialiștii din Africa de sud și Namibia, din cauza politicii de *apartheid* din aceste țări. Față de această nouă situație, Comitetul Executiv al UISPP-ului a hotărât, în unanimitate, ca prof. J. Evans care și-a dat demisia din funcția de președinte al Congresului de la Southampton și Londra, să rămână membru al Comitetului Executiv.

Discuții deosebit de vii au urmat după acest raport, datorită, printre altele, propunerilor prof. L. M. Grouve, de la Departamentul de antropologie și sociologie al Universității papușilor din Noua Guinee, potrivit cărora, pe de o parte, urmau să fie excluși reprezentanții Africii de Sud și Namibiei din Consiliul Permanent cît timp continuă politica de *apartheid* în această țară, iar pe de alta, să fie revizuite statutele UISPP.

În ceea ce privește prima problemă, s-a adoptat o atitudine comună, permițându-se savanților din sudul Africii și Namibiei de a participa la Congres. Această atitudine se reflectă și în Moțiunea adoptată de Consiliul Permanent și apoi, la încheierea Congresului, de Adunarea Generală, potrivit căreia UISPP, refuzînd orice formă de discriminare bazată pe concepte de rasă, convingere filosofică, apartenență etnică, naționalitate, sex, limbă sau altceva, „confirmă că nu poate exclude nici un savant *bona fide* de la reuniunile sale științifice. Participarea individuală a unui savant la Congres, coloecvii și simpoziioane nu poate fi în nici un caz considerată ca o acceptare de această Uniune a regimului politic al țării în care acest învățat efectuează cercetările sale”.

Ralativ la cea de-a doua problemă, a modificării statutelor, s-a hotărât ca această problemă să fie analizată de un grup de lucru, care să pregătească propuneri concrete pentru Comitetul Executiv din 1987, urmînd a fi convocat acest grup în 1988 de secretarul general al UISPP. În acest grup de lucru au fost alese, prin vot, următoarele personalități cu multiple relații internaționale și capabile de a se înfrunți fără dificultăți: acad. Joachim Herrmann, directorul Institutului Central de Istorie Veche și Arheologie din R.D.G. (Berlin); prof. dr. Harm Tjalling Waterbolk (Groningen, Olanda); prof. dr. A. A. Mituri, director (Dar-es-Salaam, Tanzania); prof. dr. E. Ripoll-Perelló, director Muzeului arheologic național (Madrid) și prof. dr. F. Wendorf, Southern Methodist University (Dallas, SUA).

În continuare, responsabilii comitetelor speciale au prezentat scurte rapoarte, privind activitatea din ultima vreme în legătură cu *Inventaria Archaeologica* (Marc E. Mariën, Bruxelles); *Prähistorische Bronzefunde* (Albrecht Jockenhövel, Frankfurt a. M.); *The Study of Amber* (Hans-Georg Beck, München); *Encyclopedie berbère* (Gambier Camps, Aix-en-Provence); *Fiches typologiques de l'industrie ossive* (Henriette Camps-Faber, Aix-en-Provence) și *Fiches Paléolithique supérieur* (Marcel Otte, Liège). Raportul relativ la *Sidérurgie ancienne* a fost prezentat și acceptat la Nove Vozokany (Radomir Pleiner, Praha). În legătură cu activitatea acestor comitete s-au adus mulțumiri de Mare E. Mariën țării noastre pentru publicarea în ultimii ani a încă trei fascicule din *Inventaria Archaeologica*, ajungîndu-se, în prezent, la 14 fascicule din această publicație în Românie.

În cea de a doua ședință a Consiliului Permanent, de la 5 septembrie au fost aleși, prin vot deschis, noi membri ai Comitetului de Onoare Permanent, precum și ai Consiliului Permanent, între care pentru prima dată sînt și trei arheologi din China (An Zhimin, Wu Rukang și Yan Wenming), iar

prin vot secret șase noi membri ai Comitetului Executiv: G. Camps (Aix-en-Provence, Franța); J. Herrmann (Berlin, R.D.G.); A. A. Mituri (Dar-es-Salaam, Tanzania); Rauf Magomedović Munčev (directorul Institutului de Arheologie din Moscova, U.R.S.S.) și Juan Schobinger (Universitatea Națională Cuayo, Mendoza, Argentina), secretarul general al UISPP, Jacques Nenquin (Gent, Belgia), locul celui de al XII-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice din 1991 (Bratislava), noul președinte al UISPP și al Congresului de la Bratislava (B. Chropovský, directorul Institutului de Arheologie din Nitra-Hrad) și secretarul general al Comitetului național însărcinat cu organizarea celui de al XII-lea Congres (J. Vladár, directorul Institutului enciclopedic din Bratislava). În ceea ce privește locul viitorului Congres, au fost două propuneri: Tel-Aviv (Israel) și Bratislava (Cehoslovacia), hotărându-se, în urma voturilor obținute, Bratislava.

Hotărârile luate în Comitetul Executiv și Consiliul Permanent au fost comunicate la încheierea Congresului, împreună cu Moțiunea adoptată, Adunării Generale, în care s-au adus mulțumiri publice atât prof. dr. h. c. Kurt Böhner, președintele Congresului și dr. Konrad Weidemann, secretarul general al Comitetului național pentru organizarea Congresului, cât și dr. Peter Schauer și Klaus de la Muzeul Central Romano-German din Mainz, care, pentru strădaniile depuse, au fost cooplați în Comitetul de Onoare Permanent, ca și regretatul acad. Em. Condurachi, pentru organizarea în 1984 la București a reuniunii Consiliului Permanent.

În încheierea Adunării Generale, noul președinte al Congresului, B. Chropovský, a rostit o scurtă alocuțiune, invitând pe cei prezenți la Congresul din 1991 de la Bratislava.

Nu putem termina această dare de seamă asupra Congresului de la Mainz fără a menționa climatul favorabil, de înțelegere și cooperare, în care s-au desfășurat lucrările acestei manifestări științifice de caracter mondial, în conformitate cu statutele UISPP și cu Moțiunea adoptată la încheierea Congresului. La aceasta au contribuit atât organizatorii Con-

gresului, în frunte cu președintele Kurt Böhner și secretarul general Konrad Weidemann, cât și străduințele secretarului general al UISPP-ului, Jacques Nenquin, care nu a cruțat nici un efort pentru depășirea dificultăților create prin hotărârea organizatorilor Congresului de la Southampton și Londra de a exclude participarea la Congres a specialiștilor din Africa de Sud și Namibia, datorită politicii de apartheid din aceste țări.

Totodată, posibilitatea de participare la Congres a specialiștilor din întreaga lume, inclusiv din aceste două țări ale Africii, a constituit un bun prilej pentru a face cunoscut, pe plan mondial, rezultatele cercetărilor în diferite țări, precum și pentru adâncirea și amplificarea relațiilor științifice deja existente dintre specialiști, ca și pentru inițierea altora, toate, deosebit de utile, pentru progresul științelor pre- și protoistorice.

În afară de acestea, participanții la Congres au avut posibilitatea, în orele libere din timpul acestuia și după aceea, să se documenteze în bibliotecă, muzeu și institute de la Mainz, precum și din alte localități din Republica Federală Germania, asupra unor probleme de pre- și protoistorie. În această privință, membrii delegației române, datorită concursului binevoitor al colegilor lor de la Muzeul Central Romano-German din Mainz și îndeosebi al dr. Olaf Höckmann de la acest muzeu, s-au putut documenta în muzeul și biblioteca acestuia, fiind impresionaji atât de valoarea exponatelor, cât și de mulțimea și varietatea lucrărilor publicate de acest muzeu cu funcție de institut. De asemenea, s-au mai documentat la Mainz la Institutul de pre- și protoistorie al Universității, la Muzeul Land-ului Rheinland Pfalz, la Muzeul de pre- și protoistorie, precum și la alte muzeu și monumente istorice din această localitate. Totodată, au continuat documentarea și în unele muzeu și institute din Wiesbaden, Frankfurt a. M., Bonn, Köln și Berlinul occidental.

MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA

CĂLĂTORII DE DOCUMENTARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN R. S. CECOSLOVACĂ

În cadrul planului bilateral de colaborare științifică, existent între Academia Română și Academia de Științe a R. Cehoslovacă, în perioada 2-23 februarie 1987 am efectuat o călătorie de documentare științifică în R. Cehoslovacă. Deplasarea a avut ca temă problema așezărilor rurale de pe teritoriile României și Cehoslovaciei în secolele XIV-XVI, în lumina investigațiilor arheologice. Programul de studiu întocmit în țară a cuprins documentare la institutele și muzeele de arheologie din Praga, Most, Brno, Bratislava și Tabor. La Praga, programul a fost completat cu includerea instituțiilor similare din Olomouc și Nitra.

În timpul sederii la Praga am avut posibilitatea de a discuta cu dr. Miroslav Richter, directorul Institutului de arheologie, care a aprobat planul de cercetare, cu prof. dr. Zdeněk Smetánka, dr. Ivana Boháčová și dr. Petr Charvát.

De un interes aparte au fost discuțiile purtate cu prof. dr. Zdeněk Smetánka în legătură cu rezultatele cercetărilor sale întreprinse în așezarea rurală medievală de la Svidna. Săpăturile de la Svidna, efectuate pe parcursul mai multor ani, în timpul cărora au fost folosite metodele fotometrice, geodezice, analizele paleobotanice, pedologice, cu fosfați etc. au evidențiat importanța aplicării metodelor moderne în arheologia medievală. Utilizarea acestor metode, pe care arheologii din Cehoslovacia le aplică în mod curent în cercetările lor, contribuie, într-o mai bună măsură, la explicarea nuanțată a unor fenomene, cum este, de pildă, acela al dispariției sau părăsirii temporare a unor sate în evul mediu, a diverselor probleme legate de mediul ambiant, de oscilațiile de climă ce au produs deseori tulburări în viața cotidiană a comunităților rurale, de posibilitățile locuitorilor dintr-un teritoriu dat de a-și asigura subsistența etc. De asemenea, am constatat că din punct de vedere metodologic sînt aceleași preocupări ca și la noi, cercetarea arheologică propriu-zisă vizînd investigarea unor anume sate medievale, în funcție de o serie întreagă de criterii bine stabilite anterior. În plus, aici se vedește o deosebită preocupare și o mai strînsă cola-

borare cu etnografia sau cu unele discipline aparținînd științelor exacte. De altfel, colaborarea dintre etnografi, arhitecți și arheologi a permis și reconstituirea a numeroase complexe de locuire, anexe gospodărești, monumente ecleziastice descoperite în cursul investigațiilor arheologice întreprinse în așezări rurale medievale. În același timp, am putut cunoaște mai bine recente cercetări efectuate în salele medievale din hinterlandul orașului Praga, una dintre acestea fiind și cea de la Répy.

La Praga, programul de studiu a cuprins, de asemenea și documentare la biblioteca Institutului de arheologie, unde am consultat nu numai o serie de lucrări de specialitate a pătute în R. S. Cehoslovacă, dar și din alte țări, lucrări existente în fondul deosebit de bogat al acestuia.

În puținul timp rămas liber am reușit să vizitez citeva muzeu și monumente de arhitectură medievală, între care aș aminti doar Muzeul orașului Praga, cu bogatele sale colecții de arheologie medievală, Muzeul Național, Muzeul de arte și meserii, Vyšehradul și, mai ales, vechiul Hrad. La acesta din urmă, am avut și posibilitatea de a vedea unele săpături arheologice întreprinse aici în interiorul monumentelor.

De la Praga m-am deplasat la Most, filială a Institutului de arheologie din Praga, unde am avut prilejul de a discuta cu dr. Tomáš Vellmský, dr. Jan Blažek și dr. Eva Cerna, în legătură cu cercetările întreprinse în zona vechilor centre medievale Dečín și Most, precum și în alte localități din Boemia de nord.

Deși tema mea de documentare a avut în vedere, în primul rînd, aprofundarea informațiilor cunoscute din publicațiile de specialitate în domeniul cercetării satelor medievale și o mai bună înțelegere a rezultatelor obținute în această direcție de către cercetătorii din Cehoslovacia, cunoașterea multiplexelor descoperite de la Dečín și Most mi-au clarificat o serie de probleme privind geneza unor orașe medievale, precum și metodologia folosită în explicarea fenomenului respectiv. Și aici am constatat aceeași preocupare în utilizarea